Mencshely

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

MENCSHELY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés *5*
2. Mencshely bemutatása *7*
3. Örökségünk *10*
4. Eltérő karakterű településrészek Mencshelyen *14*
   Ófalu
   Újfalu-új beépítések
   Zártkertek
5. Építészeti útmutató *21*
   Tetőhajlásszög
   Magasság
   Tetőforma
   Színek
   Telepítés
   Terepalakítás
   Kerítések
   Kertek
   Erkélyek, tornácok
   Ajtók, ablakok
   Homlokzatképzés
   Részletek
6. Mai példák *42*
7. Utcák, terek *48*
8. Hirdetések, reklámtáblák 50

BEVEZETÉS

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatoktól a zenén át egészen épített környezetünkig.

A Balaton-felvidék a Balaton északi partján, nyugat-keleti irányban húzódó fennsík, mely a Bakony és a Keszthelyi-fennsík között fekszik. A Bakonytól a veszprém-nagyvázsony-tapolcai törésvonal választja el. A Vázsonyi medence déli peremén, a Halom-hegy lábánál a Balatontól mindössze 10-km-re északra fekszik a Balaton-felvidék egyik legszebb települése Mencshely.

A Balaton-felvidéken korábban fa- és sövényfalú épületeket emeltek, majd az erdők ritkulásával a 18. század folyamán a kő lett a fő építőanyag. A fehér, szürkés vagy sárgás színezetű dolomitból és mészkőből, valamint a vörös homokkőből és fekete bazaltból rakott kőfalak sajátos, egyedi hangulatot adnak a falvaknak. Mencshely településen is megfigyelhetők ezen építőanyagok.
Az új építőanyagok megjelenése az épületek szerkezetére, formájára is hatással voltak, így a lapos kövekből dongaboltozatokat, boltpincéket építettek, ami magasabb szintre emelte a bortárolást. A települések korábban teleksoros úti falvak voltak, majd a 19. századtól a szűk faluhatárok miatt bekövetkezett halmazosodás és a közös udvarok rendszere volt jellemző, valamint az újonnan telepített falvakban a szabályos kimért telkek domináltak.

„Vajon csak a megőrzés a karbantartás a kötelességünk? Vagy inkább fenntartani, gondozni, hasznosítani, gazdagítani és úgy továbbörökíteni?! Hagyományos népi építészeti emlékeinkből sokat tanulhatunk, megóvásuk, felújításuk nem öncél. Jól kell sáfárkodnunk ezzel a ránk maradt örökséggel. Táji, természeti, épített értékeink gondozása, gyarapítása és továbbadása elválaszthatatlan életünktől és kultúránktól. Örökségül adni azt, amit mi is apáinktól, nagyapáinktól kaptunk, ami sorsunk, életünk színtere, a hely ahol születtünk, ahová emlékeinkbe visszatérünk és ragaszkodunk.”
Krizsán András és Somogyi Győző szavai

MENCSHELY BEMUTATÁSA

Mencshely község belterülete a Vázsonyi medence és a Balaton-felvidék Balatonra néző hegyeinek találkozásánál lévő fennsík szélére épült. A település jellemzően halmaz szerkezetű, melynek telkei döntően a Nagyvázsony-Zánka, ill. a Mencshely Dörgicse útvonal útjaira fűződnek, de ezek mellett igen nagy belső, a mai viszonyok között közúttal feltáratlan résszel is rendelkeznek. Több olyan beépítésű telke is van, melyek az idők folyamán megosztódtak az úttal párhuzamosan.

Mencshely község területe 1262 hektár, lakosainak száma 250 fő körüli. A falu első hiteles említése egy 1269-ben kelt oklevélben található, a Halom-hegyi szőlők kapcsán írtak róla.

A községre a vegyes telekrendszer jellemző. A telkek beépítése döntően oldalhatáros, nyeregtetős. Az utcák keskenyek, több helyen kisebb kiteresedéssel. A település szerkezete megőrzendő, de csak abban az esetben, ha minden átmenő forgalmat sikerül a településről kizárni. Megemlítendő a kertes övezet beépítése, ahol a Halom hegy beépítése igen jelentős mértéket ér el. A dörgicsei út mentén egy új monoton beépítés kezdődött, melyre főleg a modernebb építészeti stílus jellemző, azonban megőrizve a hagyományos telekszerkezetet. A kisnemesi település jellemzői az ún. bokorszerű házcsoportok, valamint a tájegységre jellemző épületek. Ezek hosszú, többszörösen toldott, esetenként tornácos kőházak, melyek tömegükben, architektúrájukban és tetőgerinc-magasságukban megőrzendők.

A táj és a település egymáshoz viszonyított kapcsolata harmonikus, a község kiemelkedően jó környezetminőséggel rendelkezik, ahol helyileg védendő épületek, régészetileg védett és természetvédelmi oltalom alatt álló területek jó minőségben, változóan gazdag használattal találhatók.
Mencshely külterületének tájhasználata nagyban igazodik a táji, természeti adottságokhoz. A változatos, észak felé folyamatosan lejtő terephez igazodó, nem túl intenzív művelési mód lehetővé tette, hogy az eredeti táji egység fennmaradjon, és a település potenciális vonzó tényezője legyen.

Kiemelkedő értékkel bír a Halom-hegy, mely Balatonra néző domboldalával lenyűgöző látványt nyújt. A szőlőültetvények egymás utáni sorakozása, valamint a távolban húzódó erdő igazi összhangot, harmóniát, nyugalmat teremt.

3

ÖRÖKSÉGÜNK

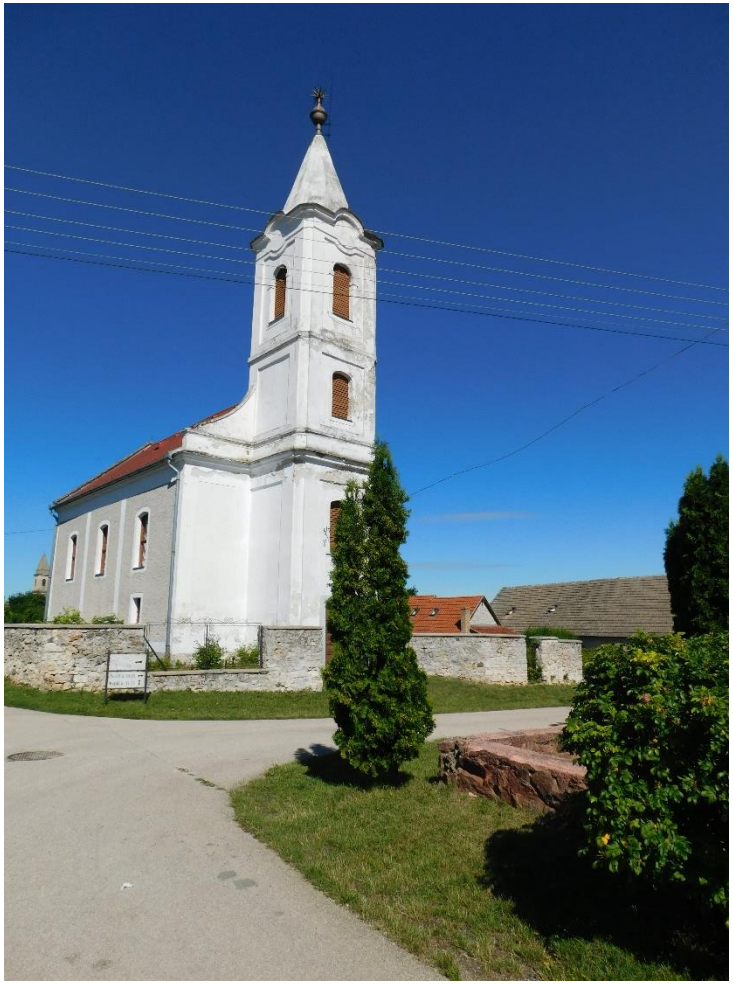

Mencshely természeti adottságai, történelmének sokszínűsége, a lakosság együtt élése adja azt az identitást, ami épületei, közterületei szintjén is kifejeződik.

A település egésze jelen formájában egységesen megőrizte korábbi 18. század eleji szerkezetét. A település jelenlegi faluszerkezeti képe szinte azonos a 18. század végi I. katonai felméréssel.

A belterülete műemléki jelentőségű terület. Kettő műemlék található a faluban: az Evangélikus templom és az Ódor kúria. A településen az építészeti, városrendezési feladatokat a műemlék településképi érvényesülésének kell alárendelni, mely törvényben van szabályozva. A tágabb környezet beruházásainál fokozottan törekedni kell arra, hogy az a településképhez mind tömegében, mind jellegében illeszkedő legyen és ne bontsa meg a faluképet.

A táj és a település egymáshoz viszonyított kapcsolata harmonikus, a község kiemelkedően jó környezetminőséggel rendelkezik, ahol helyileg védendő épületek, egyedi tájértékek, régészetileg védett és természetvédelmi oltalom alatt álló területek jó minőségben, változóan gazdag használattal találhatók.

Az épített örökség egyedi értékeit a 2008-ban a teljes közigazgatási területre vonatkozóan végzett egyedi tájérték felmérés részletesen feltárja.

ELADÓ!

A belső településmagban emeletes épület építése megbontaná a jellegzetes településképet, ezért ez kerülendő. Mindez nem zárja ki a régi épületek nívós 21. századi igényű felújítását.
A három templom, három jellegzetes pontja a településnek, közvetlen környezetük településképi és kertépítészeti rendezése mindenképpen javasolt.
A régi kőkerítések megtartandóak és törekedni kell, hogy ahol az korábban feltételezhető oda ismét törtköves kerítések épüljenek, mint ahogy erre jelenleg is van példa a községben. Így megőrizhető a településkép jellegzetessége.
Mencshely belterületén és a külterületi részeken egyaránt nagy számban találhatók kutak. A vízkivételi lehetőség mellett településképi értékük számottevő, a felépítmények, kútházak esztétikailag kedvező képet nyújtanak.
A nagyszámú légvezeték esetenként igen jelentősen rontja a közterek átláthatóságát, különösen a templomok környezetében, amennyiben lehetőség van rá a földi vezeték kialakítására kell törekedni.
A régi épületekhez, épületcsoportokhoz csatolt modern toldalékok esetenként jelentősen csúfítják az utcaképet, ezek megszüntetése javasolt.
A település azon részein, amelyek a bevezető utak felől jól beláthatóak kerülendő minden olyan tömegű új építkezés, amely a település jellegzetes képét megbontja.

A Balaton-felvidéken jellemző népi építészeti vonások a zártkerti, szőlőhegyi területeken hűen tükröződnek a pince-présházak, nyaraló funkciót betöltő épületek körében. A hagyományosan helyi kőből életre hívott épületek több típusa megtalálható, gyakori a háromosztatú, szobából, présház részből és dongaboltozatos pincéből álló változat.

4

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

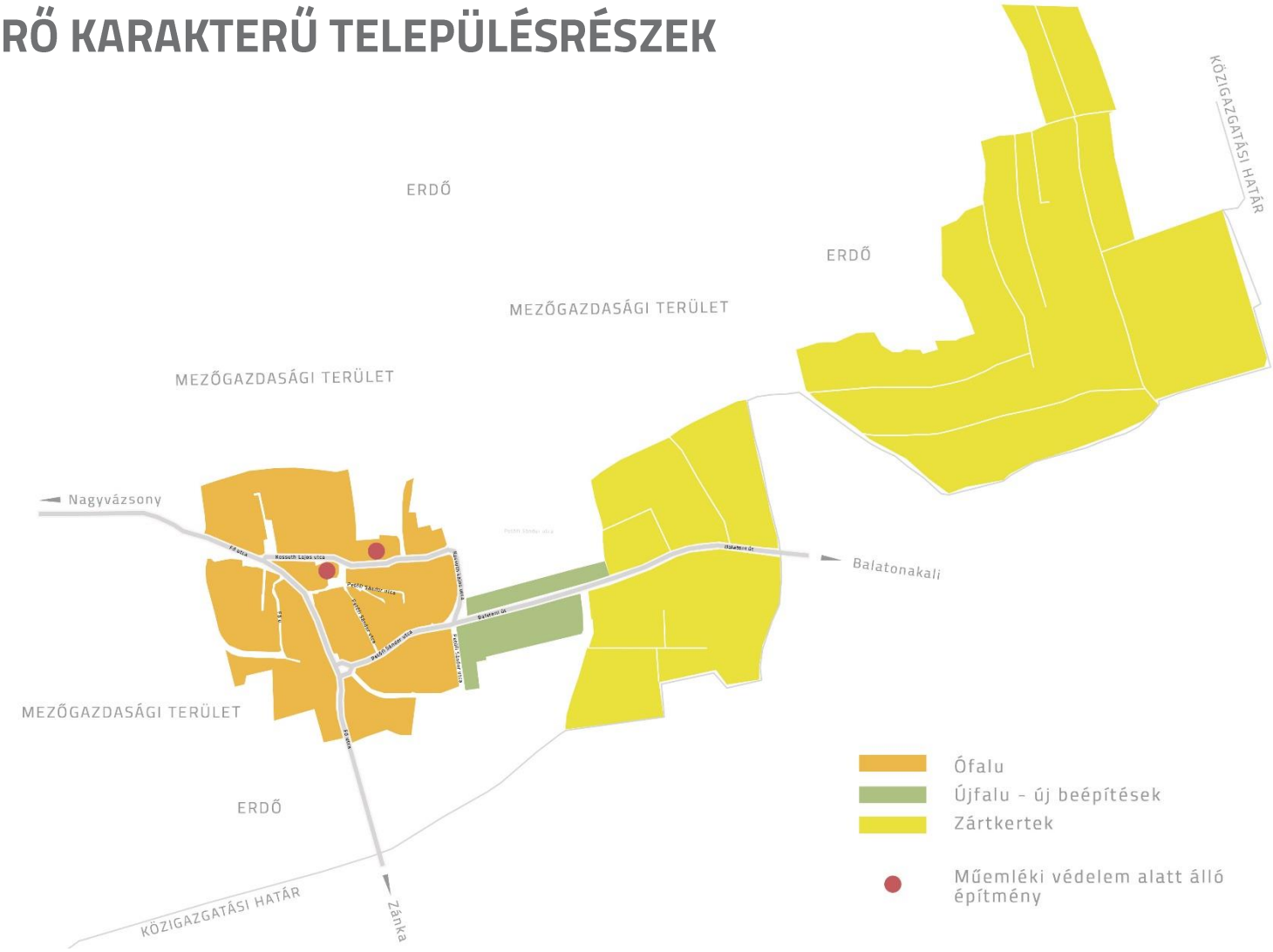

ÓFALU

Az ófalu településrészen, ahol történetileg kialakult oldalhatáron álló beépítést kell alkalmaznunk, javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Az épületek csak magastetővel építhetők. Ez jellemzően 40-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki. Ezenkívül pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé, és nem kontyolt tetővel. Utcával párhuzamos gerincű utcai szárny ott alakítható ki, ahol a környező épületek már ilyenek. Keresztbe befordulóbelső épületszárnyat csak kellően széles telek esetén érdemes alkalmazni, ott is meggondolással: ne vágja ketté a kertet első és hátsó kertre.

Az ófalu településrészen lévő beépítésre a hagyományos hosszú telkes egytraktusos lakóházak jellemzőek. A hosszú telkeknek az utcára néző végében helyezkednek el a lakóházak, ezektől távolodva pedig az állatokat kiszolgáló épületek, majd a veteményeskert, gyümölcsöskert. A lakóház mellett "tiszta udvar" alakult ki, e mögött a gazdasági udvar, majd a telek hátsó részén a veteményeskert. A nyeregtetős házak jellemzőek az egész településen, melyek felújításra kerültek, de az eredeti állapotuk szerint, így a településnek múzeális, egyedi karaktert adnak az épületek. A nyeregtetős házak mellett azonban találunk néhány sátortetős épületet is, melyek már négyzetes alaprajzú kéttraktusos épületek.

A kertes házaknál hasznos egy megfelelő méretű, kialakítású tároló. A tárolók tervezésénél jó ha összhangban van az épülettel, mivel így egységes képet kapunk.
Ugyanez igaz a kerítésekre is. Az utcai kerítésnél érdemes a környezet szép példáit megfigyelni, azok nyomán mai módszerekkel, friss hangulatú, de illeszkedő kerítést tervezni, építeni.
A kialakult, meglévő beépítési mód megőrzése fontos, így minden esetben meg kell őrizni az egymás után sorolt épületek elhelyezését.
A hagyományokhoz illeszkedő homlokzati megjelenés alakítható ki. A macskalépcsős oromfalakat javasolt megtartani, ezenkívül a vakolt, vakolatkerettel kihúzott homlokzatok, a fa és nyerskő kerítések is megőrzésre javasoltak.

„Ne feledjük, egy hely alapvető identitása nem állandó és megingathatatlan, hanem élő organizmus, am fejlődik és időről időre nyilvánvalóbbá válik. Az évszázadok alatt kialakult települések arculatát nemcsak korok, stílusok határozzák meg, hanem saját gazdasági és társadalmi adottságaik, egymáshoz viszonyított helyzetük és kapcsolataik is befolyásolták."
Krizsán András és Somogyi Győző szavai

A 70-es évek második felétől a romos házakat városi emberek kezdték megvenni, akiket "bebíró"-nak neveznek. Mencshely településen és az egész Balaton-felvidéken is több száz népi műemléket, lakóházat mentettek meg, újítottak fel. Végignézve az utcaképen egy egységes arculatot figyelhetünk meg, melynek további megőrzése elengedhetetlen feladat.

Újfalu – új beépítések

Az Újfalu településrész Mencshelyen a Balatonakali felé vezető úton található. A területre szabadonálló, utcára merőleges nyeregtetős beépítés a jellemző. Javasolt ezen elemek szorgalmazása továbbra is, illetve a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Ez jellemzően 40°-45° közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki, és a déli tetőfelületre esetlegesen épített napelemek hatékonyan tudnak működni.

A kerítéseknél érdemes a szomszédos telkeken lévőkhöz alkalmazkodó, természetes anyagokból kialakított, egységes képet mutató kerítést kialakítani. Ez a településrész jellemzően nagyobb utcafrontos zöldfelülettel bír, amin jó hatást keltenek az egységesen kialakított díszfák, díszcserjék és évelőágyások, amik alkalmazása és bővítése a továbbiakban is javasolt az egységes utcakép elérése érdekében.

Zártkertek

A Balatonhoz közeli fekvés az autóval közlekedők számára kedvező. Ezt a közelséget használják ki a Halom-hegyi ingatlantulajdonosok, akik a szőlőművelés mellett egyre szebb üdülőket építettek. A szép kilátás, a nyugodt környezet ideális pihenési, kikapacsolódási lehetőséget biztosít. A kialakult geomorfológiai formák megőrzendők, a tájhasználat megváltoztatása kizárólag a tájkarakter erősítése érdekében engedélyezhető.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park területén található kertes mezőgazdasági területek I. osztályú szőlőkataszteri területek. A hagyományos tájhasználat, valamint a szőlőterületek védelme érdekében az övezet területe kizárólag szőlőműveléssel hasznosítandó. A szőlő művelési ágú terület más művelési ágba nem sorolható át. A nem ebbe eső terület kizárólag szőlő művelési ágra változtatható. A területen kizárólag a szőlőművelést, szőlőfeldolgozást szolgáló, valamint a borturizmushoz kapcsolódó épület, építmény helyezhető el, melynél kerítés nem létesíthető. Az épület külső burkolata, felületképzése és tetőfedése fémlemez (Lindab, v. ahhoz hasonló) nem lehet. Formai megjelenése tájbaillő kell, hogy legyen. A tájkarakter erősítése és a tájkép védelme miatt az övezetekben bármilyen rendeltetésű épület kizárólag a helyi építési hagyományoknak megfelelő, tájbaillő építészeti kialakítással létesíthető. az épület falazóanyaga: kő, vagy tégla, a homlokzat: kőporos vakolatú, fehérre meszelt vakolt felületű, vagy nyers kőhomlokzat, lila, kék, zöld és bármilyen élénk ill. telített színű nem lehet, a nyílászárók: sötétszínűre mázolt, vagy pácolt fa nyílászárók, - a burkolat: tégla, fa, vagy kő, a fő tömeget meghatározó tető: cserép (natur, piros vagy antikolt), vagy nádfedésű ill. zsindely, 45° tetőhajlásszögű lehet jellemzően lejtő irányú gerinccel. Tilos a műanyag, fém és szürke eternit lemezek és hullámlemezek alkalmazása. Oromfalon, tetőtérben terasz, loggia, vagy erkély nem alakítható ki. A gazdasági épülettől különállóan épített, vagy a gazdasági épülethez csatlakozó pince kizárólag földborítással, és füvesítéssel alakítható ki. Különálló árnyékszék nem létesíthető.

A Halom-hegyen számos istállóval kiegészített, mára különböző funkciókat betöltő, oldalt valamekkora toldalékkal ellátott épület figyelhető meg.

A nívósabb, kétszintes présháztípus képviselői is tájba illeszkedően, a terepadottságokat jól kihasználva emelkednek a parcellákon. Ezek java része alul pincéből, a felső szinten szobából, préstérből-konyhából áll, egyéni kiegészítésekkel. A pincék bejárata az elülső homlokzat felől érhető el, ám kevésbé gyakori, oldalsó bejáratkiképzés is előfordul. A szintvonalra merőleges, lejtőirányba néző, hegyoldalba illesztett épületek kialakítása követendő.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni.

Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant.

A szépség sokféle lehet.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.

„Ne feledjük, egy hely alapvető identitása nem állandó és megingathatatlan, hanem élő organizmus, ami fejlődik és időről időre nyilvánvalóbbá válik. Az évszázadok alatt kialakult települések arculatát nemcsak korok, stílusok határozzák meg, hanem saját gazdasági és társadalmi adottságaik, egymáshoz viszonyított helyzetük és kapcsolataik is befolyásolták."
Krizsán András és Somogyi Győző szavai

Mencshely

TETŐHAJLÁSSZÖG
Mencshely történeti településrészén az épületek tetőhajlásszöge azonos kialakítású. Az épületek csak magastetővel, nyeregtetővel létesíthetők. A fő tömeget meghatározó tető hajlásszöge 40°-nál alacsonyabb, 45°-nál meredekebb nem lehet.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek, hogy illeszkedjenek az utcaképbe.

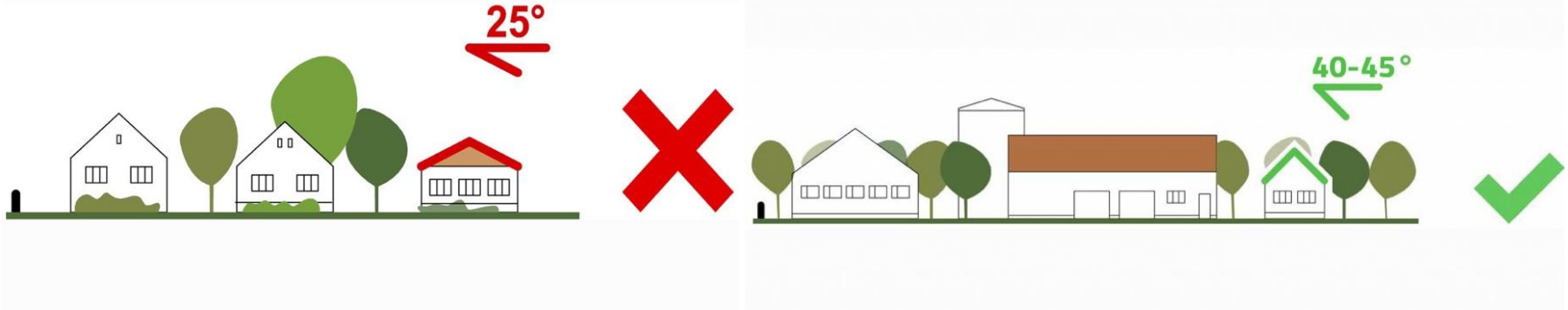

MAGASSÁG

A településen az épületek magassága közel azonos. A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetük, ez néhány kivétellel 4,5 métert jelent.

Új ház építésénél fontos, hogy illeszkedjen a két szomszédos épület magasságához, valamint a környezethez az épület magassága, a túl magas épületek rontják az utcaképet.

Az épület arányok megtartása miatt a tetőtér beépítésnél térdfal nem építhető, illetve magasítható.

TETŐFORMA

Mencshely történeti településrészén az épületek tetőformája egyszerű, nyeregtetős, pár sátortetős épület található.

Tördelt tetőformájú épület kerülendő, mivel nem illeszkedik a településképbe.

A főfunkciójú épület fő tömegén égetett agyagcserép található. Nem alkalmazható a fémlemez és táblás lemezfedés, tegola. A hagyományos szürke palafedés csak a meglévők pótlására és annak folytatásaként alkalmazható. Alkalmazható viszont a hagyományos régi betoncserép és nád.

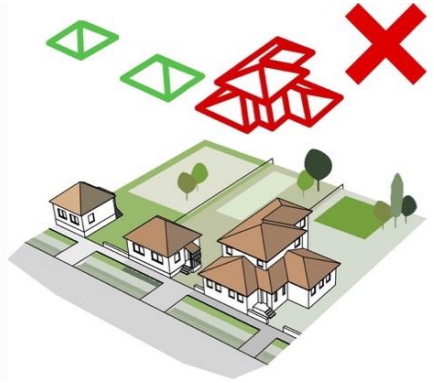

SZÍNEK

A település épületeinek színvilága a környezethez és a hagyományokhoz illeszkedő fehér, tört-fehér, nyers, valamint tojáshéj színű, illetve az ezekhez közelálló pasztell színek javasoltak. A településen egy visszafogott, a környezethez illeszkedő színhasználat jellemző. A zöld, kék színű héjalás nem alkalmazható.

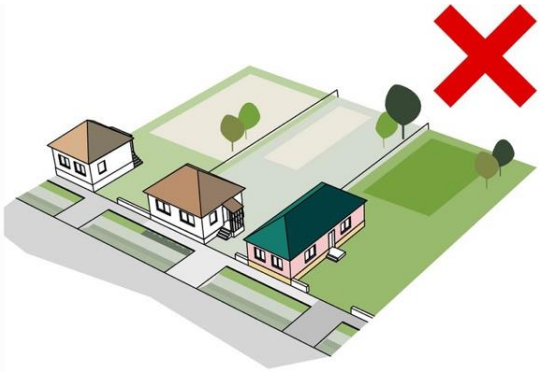

TELEPÍTÉS

Mencshely településrészeiben az épületek telepítése oldalhatáron álló, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. A zártkerti településrészen szabadonálló beépítés alkalmazása javasolt, a terephez való igazodás figyelembevételével.

Kerülendő a nem utcával merőlegesen telepített, indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott épületek építése. Az épületek a telek oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható védett kert.

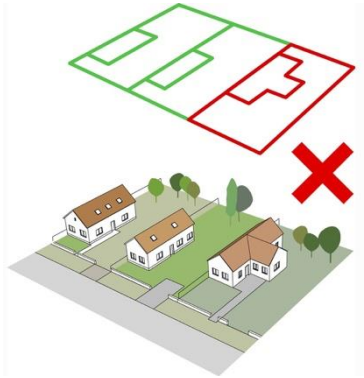

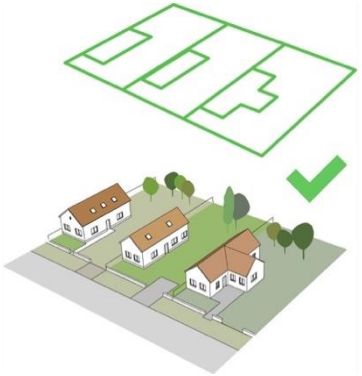

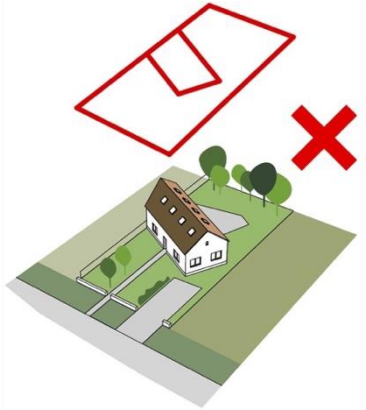

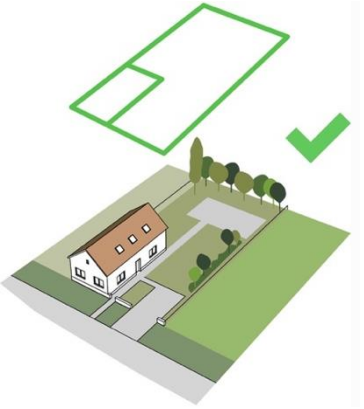

TEREPALAKÍTÁS

Mecshely településének Fő utcája bár fennsíkon fekszik enyhén meredek, valamint a zártkerti szőlőhegyi terület is meredek, ezért a házak építésénél néhol lejtős telekre lehet számítani, így illeszkedni kell a terephez az épületeknek. Törekedni kell a lehető legkevesebb föld megmozgatására.

Nem elfogadható az épület földbevájása, mivel így az esővíz összegyűlik a mélyedésekben és a kert használhatatlanná válik. Továbbá nem jó megoldás az épület teljes kiemelése sem, mivel így a ház kiemelkedik a környezetéből, nem illeszkedik a terepadottságokhoz.

Jó megoldás a terepalakításnál az épület részleges bevágása, így a kitermelt földdel feltölthető egyenesre a telek, kevés földet kell megmozgatni. Kedvező megoldás, ha az épület eleve a terepbe illesztve épül, így teljesen illeszkedik a terepadottságokhoz, környezetéhez, valamint minimális földmunka szükséges.

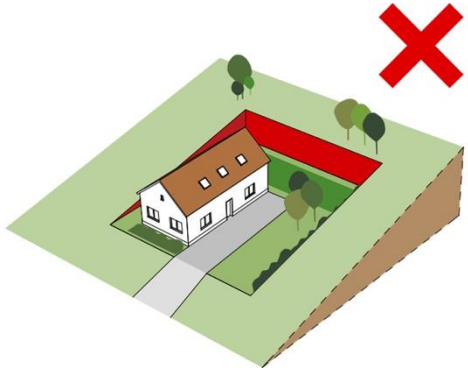

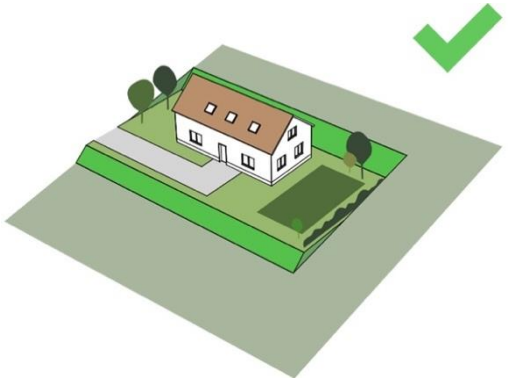

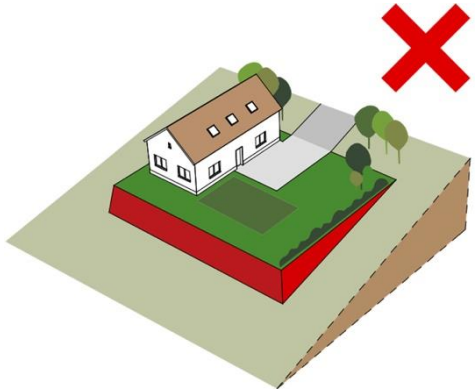

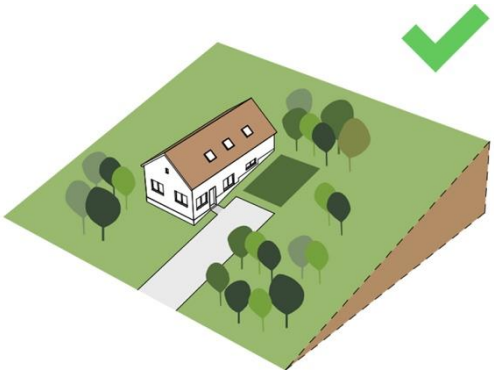

KERÍTÉS

A mencshelyi lakóövezetek telkeit a közterülettel határos oldalakon általában a helyben kialakult anyag és formavilágú kerítéssel lehet bekeríteni. Tömör kerítés csak max. 140 cm magas lehet és a helyben szokásos mészkőből soros rakással készülhet, vagy vakolt beton, zsalukő szerkezetű lehet. Natúr deszka kerítés csak natúr fa megjelenésű lehet és max. 160 cm magas, valamint legalább 35 % áttörtségű. Egyéb kerítés max. 160 cm magas (kivéve Kertvárosias Lakóterületen ahol 180 cm) lehet max. 60 cm magas tömör lábazattal és fölötte min. 50% áttörtséggel. Élősövény estében sövénybe húzott sima dróthuzal is alkalmazható. Belső kerítésnek drótfonat vagy léckerítés alkalmazható, max. 20 cm-es tömör lábazattal.

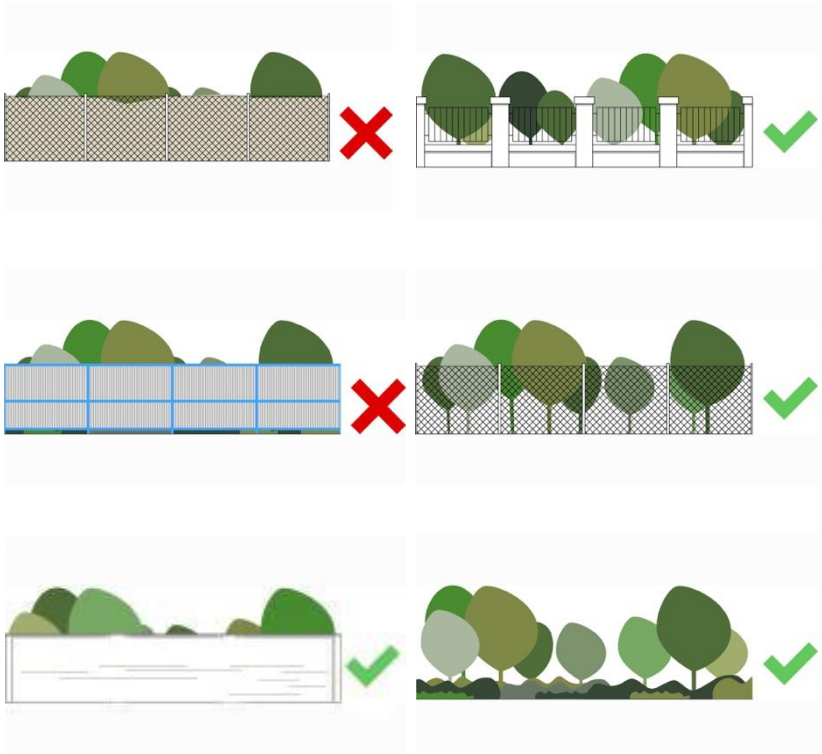

KERÍTÉSEK

A kerítések vizsgálata során megállapítottuk, hogy vannak hagyományosan alkalmazott anyagok és formák, mint például a kőkerítés megtörve a fával, a klasszikus kovácsoltvas kerítések, a fa kerítések, a tömör helyi kőből készült kőkerítések, valamint a sövénykerítések, melyek borostyánnal, illetve vadszőlővel vannak befuttatva.
Mint az épületek esetében a kerítések kialakításánál is ajánlott a hagyományos, természetes anyaghasználat.

A kerítéssel körbehatároljuk a telkünket, épületünket, ezért fontos, hogy összhangban legyen az épülettel a kerítésünk. Az épületnél alkalmazott színek, formák, anyagok megjelenése a kerítésnél is alkalmazhatók, sőt fontos is, hogy alkalmazzuk. Jó példa a lenti képen látható kő és fa kerítés, mely anyagában, színében teljesen összhangban van az épülettel.

Növényekkel való kombinálás kiváló takarást biztosít és emellett elkerülhető a fal-szerű megjelenés. A növényzet évszakonkénti változása sokszínű kerítést eredményez, mindig újfajta megjelenést ad a területnek.

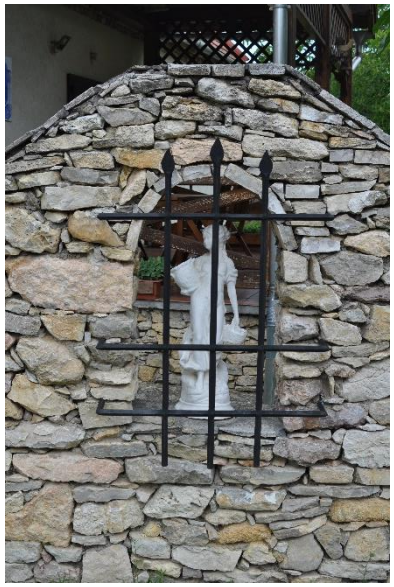

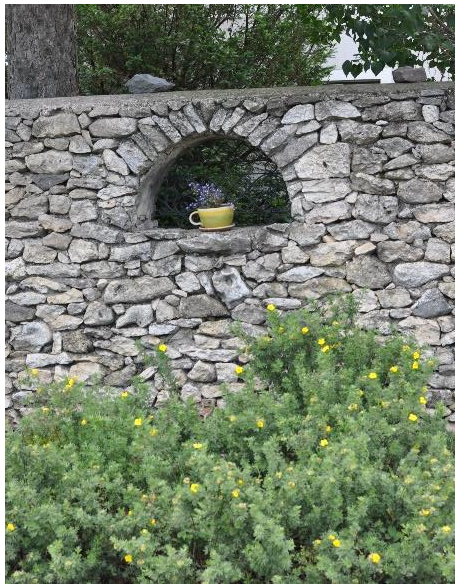

KERTEK

A kert éppolyan fontos helyszíne a telkünknek, mint az épületek, mivel a kert teremti meg a kapcsolatot a természettel, a rekreáció, a pihenés színtere, de ugyanakkor haszonkertként is megjelenhet. A formák, színek, anyagok ugyanúgy fontosak a kert kialakítása, tervezése során, mint az épületnél. A kert nemcsak az alkotás színtere, hanem a kikapcsolódásé is. A kert tulajdonképpen az épület folytatása a szabadban, mindkét esetben az emberi tevékenységek helyszíne, csak mások az arányok, építőanyagok.

A kertnek különböző részei vannak funkció szerint lehatárolva. Beszélhetünk előkertről, mely az egész kert bejáratául szolgál, és szépen keretezi az épületet. Hátsókertről, mely a rekreáció, kikapcsolódás színtere, illetve oldalkertről, ahol jellemzően a gépkocsibeálló és az épület bejárata kerül kialakításra.

Megfelelő növényalkalmazással, dús növényzettel a kert árnyékoló funkciót is betölthet, ami a meleg nyári napokon igazi felüdülés. Építkezéskor még a tervezés során érdemes végiggondolni, hogy a meglévő növényzetből mit lehet megmenteni és az épületet ennek függvényében célszerű kialakítani.

Szabályként azt mondhatjuk el, hogy a telek területének minimum 50%-a zöldfelület kell, hogy legyen.

A telkek zöldfelülettel borított részének legalább felét háromszintű (gyep- cserje- és lombkoronaszint együttesen), vagy kétszintű (gyep- és cserjeszint együttesen) növényzet alkalmazásával javasolt kialakítani.

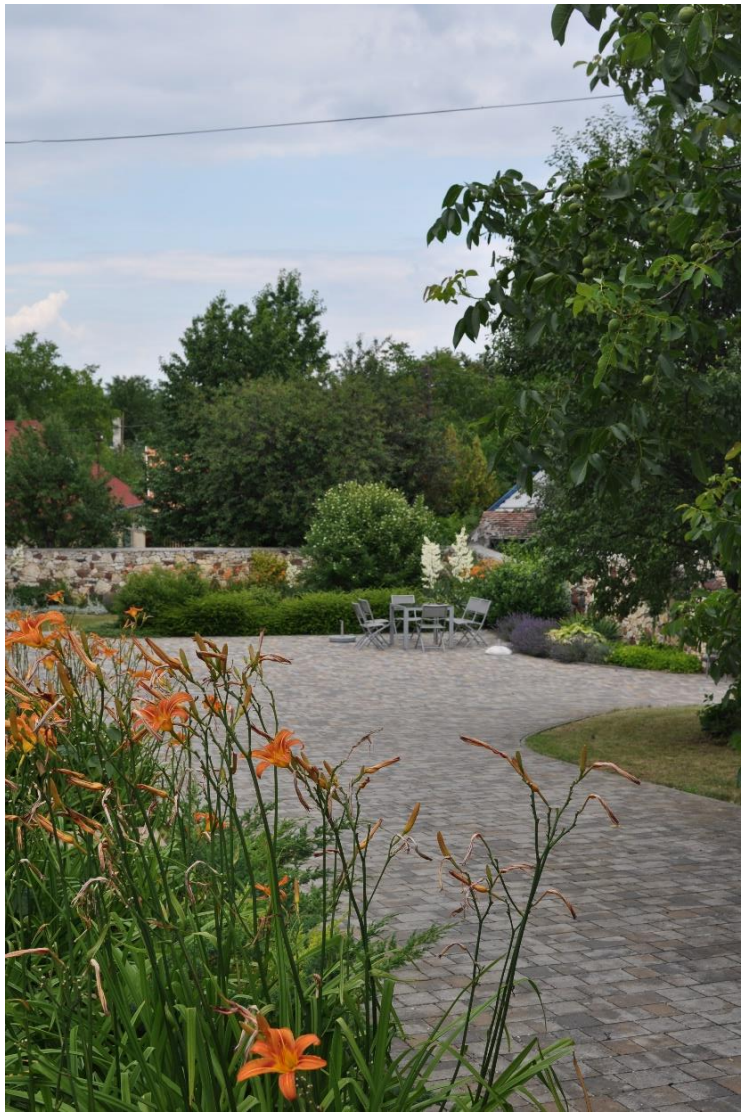

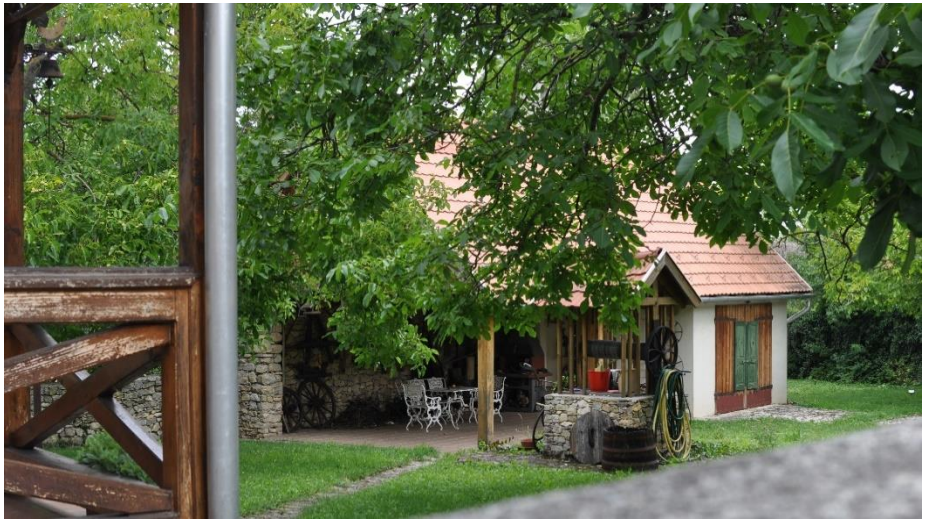

A régi paraszti építkezéshez sajátos kertkialakítási forma és növényanyag is tartozott: éppolyan jellemző volt rá, mint a házra a meszelt fal vagy az oszlopos tornác.
A falusi házakban a díszkert részének tekinthető a virágos tornác, virágos ablak is, amit cserepes növényekkel díszítettek, cserép helyett gyakran rossz fazekakba ültettek.
A parasztkertekben jellemzőek voltak az erős illatú, színű, aromás dísz- és fűszernövények. Mencshely településen ezek a parasztkerti hagyományok ma is megfigyelhetők.
A levendula, a fehér liliom, a kerti ruta vagy a rozmaring jellemző növényei voltak a kertnek és ma is megtalálhatók.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A népi építészet egyik jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác, melynek kialakítása, elhelyezkedése többféleképpen lehetséges. A tornác egy félig nyitott, folyosószerű, fedett tér, mely nyáron kiválóan árnyékol, az év többi szakaszában pedig véd az esőtől, hótól. Esztétikus megjelenése és praktikussága okán az épületek meghatározandó eleme is lehet. Mencshely településen néhány háznál megfigyelhetünk tornácot, előtetőt.

A Balaton-felvidék építészetének egyik jellegzetes eleme az oszlopos, íves kódisállás ami a kortárs építészet mai napig kedvelt idézett formája. A fa szerkezet könnyedebb megjelenést kölcsönöz a házaknak és kitűnően kombinálható tömörebb tégla vagy kő oszlopokkal, valamint a fára felfuttatott növényzettel, ami árnyékoló hatással is bír. Fontos az épület anyagaival összhangban lévő anyaghasználat a tornác, előtető, erkély kialakításánál.

A képen látható tornác karakteres megjelenést ad az épületnek, megtöri az egyszerű tömeget a hosszanti oldalfolyosó íves ablakaival.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek külsejére, esztétikai megjelenésére jelentős hatással vannak a nyílászárók. A zárt épület tömegét az ajtókkal, ablakokkal nyitjuk meg a külvilág felé, ezért fontos, hogy milyen módon tesszük. A népi építészet házain a fából készült, osztott spalettás ablakokat, valamint fa ajtókat alkalmaztak. Mencshelyen a nyílászárókra leginkább a sötét- és világosbarna, kék színek alkalmazása, valamint a faanyag jellemző.

Tetőtér beépítésekor a tetőablakok a tetősíkra vetített felület legfeljebb 10%-án lehetnek.

Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de leginkább a fa mintázatú, vagy erezetű, víztiszta, vagy matt síküvegezésű ablakok beépítése javasolt. Az utcai homlokzaton spaletta, vagy zsalugáter kialakítása javasolt, mely esztétikus megjelenést biztosít az épületnek. A nyílászárók javasolt színe világos, közép és sötétbarna, zöld, kék vagy szürkével való tört árnyalatok, mezőgazdasági területeken sötétszínűre mázolt, vagy pácolt fa nyílászárók helyezhetők. Védett épületeknél el lehet térni.

Az álló formátumu ablakok használata előnyösebb, mint a fekvő ablakoké, mivel arányaiban jobban illeszkedik az épület tömegéhez. Kerülendő a túlzottan díszített, élénk színű ajtók használata, ehelyett az egyszerű, hagyományos ajtók részesítendők előnyben. Törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására. A garázskapuk kialakításakor az épülettel azonos anyaghasználat ajánlott, valamint a visszafogott megjelenés.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A homlokzat kialakítása nagyon fontos az épületnél, mivel ez az arca a háznak. A hagyományos arányok megtartására kell törekedni, a kellemes arányú ablak kiosztásra. A homlokzaton a természetes anyaghasználat, formák alkalmazása javasolt. A falazott, vakolt felületek részesítendők előnyben a homlokzatképzésnél. A magastető héjalásánál hagyományos sík agyagcserép, nád és zsúpfedés és a régi hagyományos betoncserép alkalmazható. A hagyományos szürke palafedés csak a meglévők pótlására és annak folytatásaként alkalmazható.
Az épületek meghatározó felülete csak vakolt lehet, egyéb felületképzések csak kiegészítő homlokzati elemként szerepelhetnek. Az ófaluban csak a hagyományokhoz illeszkedő homlokzati megjelenés alakítható ki. Meg kell tartani, valamint újra kell építeni a macskalépcsős oromfalakat, vakolt (csak fehér, törtfehér szín használható), vakolatkerettel kihúzott homlokzatokat.
A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképben. A jól megválasztott burkolat nemcsak a hangulatot, hanem az épület védelmét is szolgálja. A képeken látható homlokzatképzéseknél a hagyományos arányok, formák alkalmazása látható, mely a környezetéhez is alkalmazkodik. Ez egy olyan kombináció, mely lehetővé teszi, hogy egyszerre kiemelkedjen és illeszkedjen a településképbe az épület.

Az osztott nyílászárók arányai és egymáshoz való viszonyuk harmóniát teremtenek a homlokzaton. A természetes anyaghasználat, a vakolt felületek összhangja barátságos, esztétikus megjelenést kölcsönöz az épületnek.

RÉSZLETEK

A népi építészetre, a Balaton-felvidék építészeti stílusára jellemző elemek mutatkoznak meg az épületeken, a fehér kémény, a díszes csengők, a díszített oromfalak, valamint az azon megjelenő kis ablaknyílások egyszerre kölcsönöznek hangulatos, esztétikus megjelenést az épületeknek, a településnek. Az épületek nemcsak egészében, de részleteiben is nagyon gazdag elemekkel bírnak.

A felvidéken fennmaradt legdíszesebb homlokzatok az 1820-1850 közötti időszakból származnak. A homlokzatdíszek az épület oromfalán szimmetrikusan helyezkednek el. A vakolatdíszekben a családneveket és nemzetiséget is feltüntették. Nemcsak a jómódú polgárok házait díszítették, hanem a szegényebb gazdák oromfalain is találni vakolatdíszeket.

A legjellegzetesebb elemek a füzér-, a levél-, koszorú-, szalag-, csigavonal-, rozettadíszek, valamint az életfa motívumot jelképező cserépből kinövő virág.

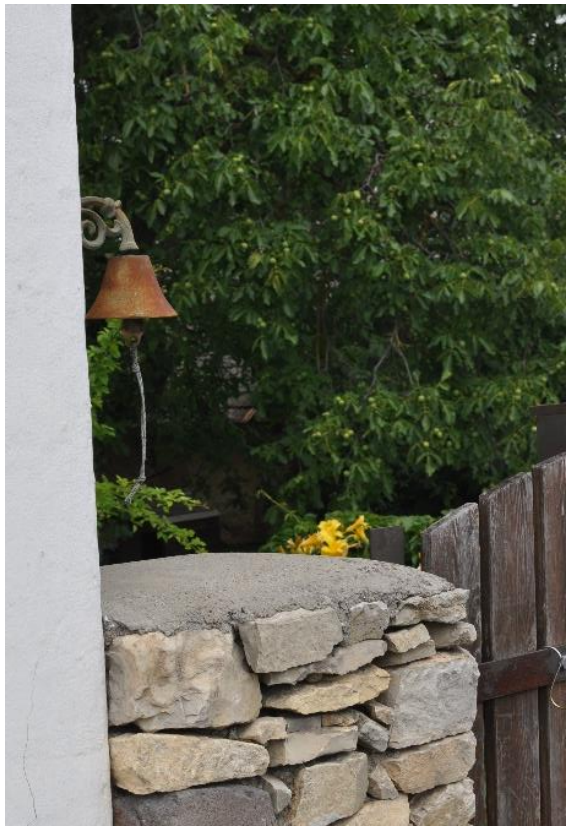

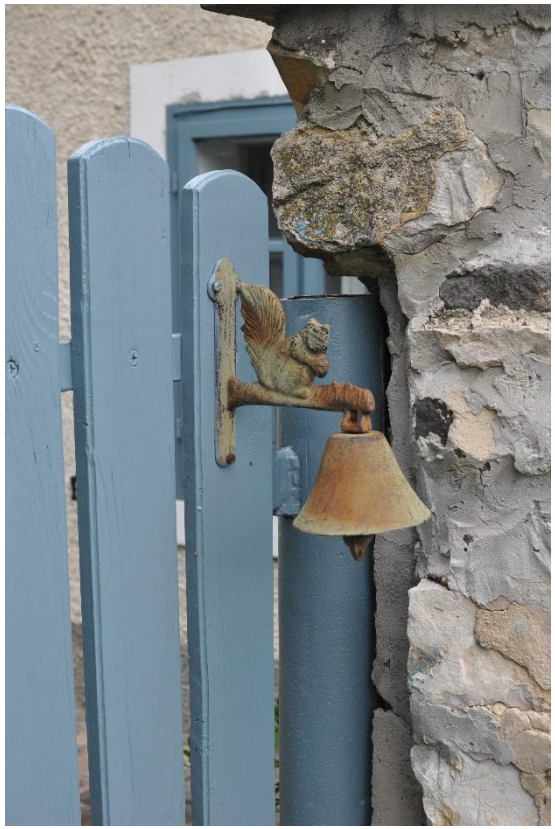

A Balaton-felvidék települései között jellemző kiegészítő épületrészlet az állatokkal, növényekkel díszített csengő. Habár nem feltűnő objektum, de mégis karaktert ad az épületnek.

A Balaton-felvidék jellegzetes, különböző formájú, díszítésű vakolt és fehérre meszelt kéményei Mencshely településen is megjelennek. Ezek a fehér, kellemes arányú kémények megkoronázzák az épületet, hangsúlyossá teszik a tömeget.

Egy rosszul elhelyezett, aránytalan kémény elüt a településen megjelenő kéményektől, elronthatja a felújított épület megjelenését, ezért fontos a kialakításnál a hagyományos arányok, formák, színek, díszítések figyelembevétele, továbbá gázkémény csak burkolt (tégla, rabic) kivitelben épülhet.

A múlt század elejét idéző felújított, gyakran már nem működő kutak, a különböző díszes házszámtáblák, utcatáblák, a kerteket díszítő objektumok karaktert adnak a településnek, megteremtik az időbeni folytonosság érzetét.

Üdvözöljük
Mencshelyen

60

41

MAI PÉLDÁK

Ebben a fejezetben a településen lévő esztétikus, követendő épületeket mutatjuk be. Új ház építésekor, átalakításakor fontos, hogy az épület tömegalakítása, homlokzata illeszkedjen a településképbe.

A tömegalakítás a környező épületek tömegétől nagyban függ. Az utcakép összhatását rontják a túl nagy tömegű, terjengős épületek, melyek elnyomják a kisebb épületeket. Javasolt a hagyományos tömegalakítás, a nem túl széles épületek kialakítása, melyek igazodnak a korábban kialakult utcaképhez.

Az anyaghasználat esetében mindenképpen a természetes anyagok kő-, faburkolat, vakolt falfelületek és a visszafogott színezés részesítendők előnyben.

Ez az épület az új beépítésű terület egyik kiemelkedő példája, amely az arányos homlokzat-szerkesztés miatt kiemelendő. Az épületen a hagyományos oromzatos, szimmetrikus archetipus forma az uralkodó jegy. Az oromfalon megjelenő vakolatdísz, és a vakolt felületek izgalmas homlokzati felületet hoznak létre, míg az íves tetőablak megtöri a szögletes formákat. A macskalépcsős oromfal kedvezőbb volna.

A teljes összhanghoz hozzájárul a zöld növényzet és a bokrok. Az épület a hagyományos stílushoz alkalmazkodva került megépítésre, a Balaton-felvidéki, valamint a történeti települési jellegzetességhez igazodva, az arányok betartásával. A kerítés tekintetében a rakott helyi kőfal lett volna kedvezőbb, mert a zsalukőből készült kerítés a hagyományokhoz és az utcaképhez nem illeszthető, még vakoltan és burkoltan sem.

A képen egy régi felújított macskalépcsős paraszthá̧z látható, mely magával hordozza a Balaton-felvidék jellegzetességeit. Az épület jó tömegarányú, az ablakok egymás utáni sorolása hagsúlyos homlokzati megjelenést keltenek. A vakolatdíszek szimmetrikusan helyezkednek el a homlokzaton.

A természetes anyaghasználat és a növények kompozíciója harmoniználnak egymással, az épület összességében esztétikus látványt nyújt. A vakolt felület szépen kiegészül a fa nyílászárókkal, a spalettás ablakok, a karakteres oromfal a vakolatdíszítéssel kiemelt szerepet tölt be a homlokzaton. A természetes, világos színvilág, a növények harmoniája kellemes összképet eredményez.

Az épület szintén jó, követendő példaként említendő, mely teljesen illeszkedik a településképbe, a hagyományos, történeti utcaképbe.

Mencshely Balatonra néző kiváló panorámával rendelkező szőlőtermelő területein a tájkép védelme, és a tájkarakter erősítése érdekében bármilyen rendeltetésű épület kizárólag a helyi építési szabályoknak megfelelő tájbaillő építészeti kialakítással létesíthető, melynek egyik szép példája ez az épület. Az házon megjelenik a szürkére meszelt kőporos vakolat, a vakolatdíszek, a piros cseréptető, a macskalépcső és a jellegzetes lejtő irányú gerinc. Ezenfelül követendő a terepbe illesztés megoldása, mivel így minimális földmunka szükséges és a terepadottságokhoz, a környezetéhez is jól alkalmazkodik az épület.

Az építészetben alkalmazott szerkezet, funkció és forma összhangjának követelménye érvényesül a képen látható épületen, valamint ehhez társul a környezethez és a település hagyományaihoz való illeszkedés is.

Ez az épület is jó példa a hagyományos és a mai formálás egységének, illeszkedésének. A homlokzat és a nyílászárók megfelelő aránya jellemzi az épületet. A kerítés és az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak.

A virágmotívum nemcsak a homlokzati vakolatdíszítésben jelenik meg, hanem a zsalugáteren is feltűnik, ezzel teljes összhangot teremtve az épületnek. A zöld növény a matt vakolt felülettel és a türkiz színekkel kellemes kontrasztot eredményez.

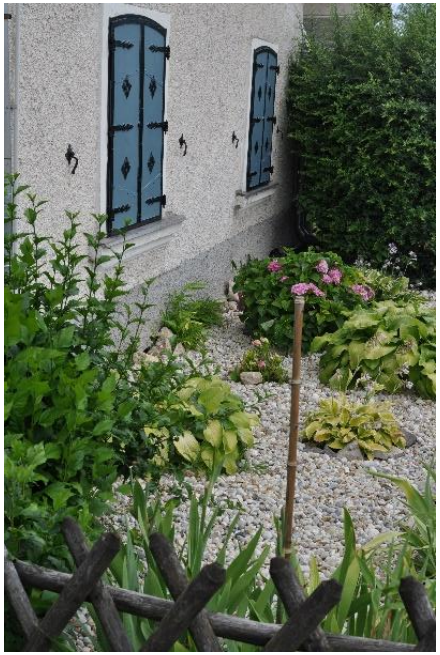

Ez az épület is jó példa a hagyományos és a mai formálás egységének. Homlokzat színében, héjazat anyagában illeszkedik a falusi jelleghez, emellett a nyílászáróknak is kedvező az aránya. Az ablakokon megjelenő fa spaletták is a hagyományos képet követik. A kerítés és az épület is jól harmonizál egymással. Az utcafronti kiültetések és a virágcserepek szép előképet biztosítanak az épületnek.

Ez az Újfalu településrészen található épület arányaiban, tömegében és színeiben is kellemes képet mutat. A kerítés és a növénykiültetések is jól harmonizálnak az épülettel. Kedvezőbb lenne, ha osztott üvegezésű nyílászárók lennének, és kicsit távolabb lennének elhelyezve egymástól.

Mencshelyen is megjelenő tornác kialakítás tükrözi a falusias és egyben a Balaton-felvidéki jelleg sajátosságait. Követendő példaként szolgál a településen. Nemcsak látványilag értékes, de a mai klimatikus viszonyok mellett kedvező árnyékoló és védő funkcióként is szolgálhat.

Mind színükben, mind a homlokzati díszítésekben illeszkednek a hagyományhoz. A kerítés és az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak. A kőkerítés jól harmonizál a fa kapuval és a falként való benyomás keltését enyhítő ráfuttatott növényzettel. Egyedül a ragasztott lábazati burkolat hat idegenül az épülettől.

7

UTCÁK, TEREK

Az élhető, esztétikus és barátságos településeknek a hozzátartozói a gondozott virágos, zöld utcák és terek. A közterületeken, utcákon, tereken lévő növényzet fontos szerepet tölt be a település lakóinak életében, ezért a cél ezek megőrzése, fenntartása és újabbak kialakítása.

Mencshely településen gondozott, rendezett látványt nyújt az utcakép. Az épületek előtt kis bokrok, járda, zöldsáv található.

A településre nyugat felől beérve először a lovarda, majd a nyeregtetős paraszthá zak egymás utáni sorakozása fogad minket, melyet néhol megtör a templomok domináns látványa. Tovább haladva elérünk a buszmegállóhoz, ahonnan rálátást nyerünk a falumúzeumra, az Evangélikus, és a Református templomra. Az épületek tömege, formája, a tető kialakítása a hagyományos falusias vonalat követi ötvözve a mai modern elemekkel, megoldásokkal, ezáltal esztétikus utcaképet eredményezve.

Sajnos, mint a legtöbb kis településen itt is vizuális konfliktust okoznak a közterületeken kialakított betonoszlopok, a légvezetékek pókhálója.

Az oldalhatáron álló, fésűs beépítés, a nyeregtetős, oromfalas épületek jellemzik a települést. Az újfalu településrészen a zöldfelületek nagy aránya, a széles kétoldalt zöldsávval szegélyezett utcák a jellemzőek. A természetes anyaghasználat és az egymással harmonizáló, visszafogott színek jellemzőek, melyek a kerítéseken is megfigyelhetők.

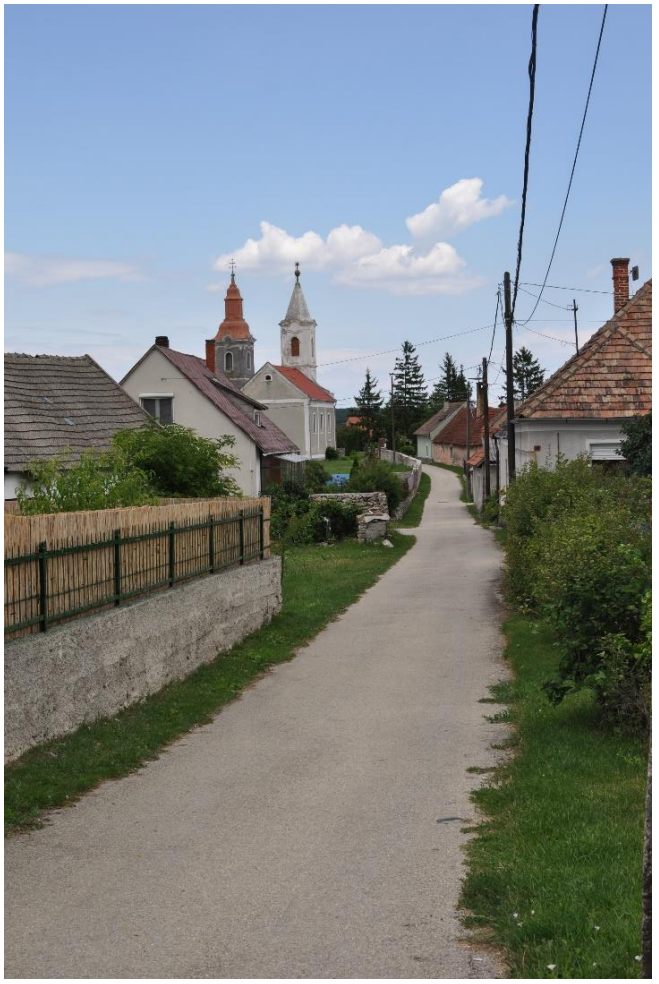

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek fontos, jellegzetes tartozékai a településeknek. Az utcaképet nemcsak az épületek és a növényzet alakítja, hanem a hirdetések, reklámtáblák is meghatározzák, ezért fontos hogy megfelelő minőségű, esztétikailag korrekt hirdetések, reklámtáblák és cégérek gazdagítsák az utcákat. A figyelemfelkeltés a céljuk, ne legyen meghökkentő. A hirdetések lényege a tájékoztatás, amelyet az utcaképbe illően is megtehetünk.

Mencshely településen teljes igazgatási területén óriásplakát (multireklám) nem helyezhető el, a meglévők megszüntetendők, a műemléki környezetben valamennyi utcai homlokzati árnyékoló szerkezet létesítése építési engedély köteles, valamint a közterülettel határos homlokzatra épületgépészeti berendezés és parabola antenna nem helyezhető el, illetve az épületen elhelyezhető reklámhordozók összterülete nem haladhatja meg a nyílás nélküli homlokzatfelület 10 %-át.
A cégérek közül szép példákat találunk Mencshelyen, melyek illeszkednek a homlokzati megjelenéshez is, valamint egyedi arculattal bírnak.

IMPRESSZUM

MENCSHELY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
www.mencshely.hu
onkormanyzat@mencshely.hu
8271 Mencshely, Fő utca 21.
Telefon: +36 88 274 340
Polgármester: Rauch Csaba
Főpítész: Németh Ferenc
planteus@planteus.hu

SZERKESZTETTE: Planteus Kft.
SZÖVEG: Cseh Edina, Németh Adrián, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Pető Piroska, Török Beáta
FOTÓ: Cseh Edina, Németh Adrián, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Pető Piroska, Török Beáta
GRAFIKAI TERVEZÉS: Cseh Edina, Németh Adrián, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta
ÁBRA: Az általános építészet útmutatóban található ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik.
Forrás: http://tak.lechnerkozpont.hu

Mencshely, 2017.

Németh Adrián